

Piznyak T.I.

Kandidate of Economic Sciences, assistant professor

Sumy National Agrarian University, Ukraine

ECOLOGY-ORIENTED DEVELOPMENT STRATEGY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Пізняк Т.І.

к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет, Україна

ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуті основні напрями реалізації еколого-орієнтованої стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. Запропонована система економічних стимулів для реалізації еколого-орієнтованої стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств, а також система інвестиційних фільтрів з урахуванням еколого-економічної результативності сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: еколого-орієнтована стратегія, економічні стимули, інвестиційні фільтри

The paper discusses main directions of implementing ecology-oriented development strategy of agricultural enterprises. A system of economical stimuli for implementation of ecology-oriented development strategy of agricultural enterprises as well as a system of investment filters based on ecological economy performance of the agricultural enterprises.

Keywords: ecology-oriented strategy, economical stimuli, investment filters

В умовах екодеструктивного стану економіки України все більш нагальним стає пошук нових механізмів зменшення антропогенного впливу на навколишнє природне середовище. Такими механізмами є поширення екологічної відповідальності бізнесу та впровадження екологічного менеджменту інтегрованих у загальний господарський механізм функціонування підприємств аграрної сфери. На даний час для більшості

керівників сільськогосподарських підприємств сфера стратегічного екологічного управління є найскладнішою і потребує ретельного дослідження. Особливої уваги потребує вивчення особливостей формування еколого-орієнтованої стратегії розвитку підприємства.

У фундаментальних працях вітчизняних вчених, зокрема, О.Ф. Балацького, І.К. Бистрякова, Б.В. Букринського, О.О. Веклич, Т.П. Галушкіної, О.Л. Кашенко, Л.Ю. Мельника, А.В. Чупіса та ін. достатньо ґрунтовно досліджені теоретичні питання, пов'язані із загальними проблемами екологічного управління і, зокрема, з процесами формування системи екоменеджменту на рівні підприємства; запропоновані науково-методичні підходи до формування еколого-орієнтованих стратегій розвитку підприємств.

Метою статті є розробка напрямів формування і реалізації еколого-орієнтованої стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства з метою вдосконалення його комплексного розвитку. Дослідження побудовано на системному підході, а також сукупності методів, які забезпечують реалізацію такого підходу, а саме: аналізу, синтезу та логічного узагальнення.

Перехід на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку сільськогосподарських підприємств має відбуватись на базі визначених пріоритетів з метою формування загальної стратегії сільськогосподарських підприємств, яка допоможе підприємствам аграрного сектору функціонувати в умовах глобалізації. Досить складною проблемою залишається низький рівень усвідомлення необхідності врахування екологічної складової у виробничій діяльності з боку сільськогосподарських виробників. Сьогодні екологічно відповідальна поведінка в цивілізованому світі визнана головним фактором розвитку та конкурентоспроможності бізнесу [1-3]. Зокрема, це враховується міжнародними фінансовими інститутами при наданні кредитів. Крім того, низка міжнародних банків прийняла так звані «принципи екватора», які враховують екологічні аспекти при кредитуванні бізнесу. Відповідальна екологічна поведінка підприємства може сприяти розширенню кола партнерів та споживачів, зростанню його репутації, що в свою чергу позитивно

відбивається на розширенні діяльності. Тому витрати на екологізацію виробництва в розвинених країнах не сприймаються як тягар для підприємств, а є фактором підвищення конкурентоспроможності. Отже, формування еколого-орієнтованої стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств є нагальною потребою сьогодення.

Основними напрямками реалізації еколого-орієнтованої стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств мають бути [4-5]:

- формування високопродуктивних і екологічно стійких агроландшафтів;
- впровадження вимог щодо екологічної безпеки в системі сільськогосподарського природокористування;
- забезпечення розширеного відтворення родючості ґрунтів шляхом формування та реалізації системи ґрунтозахисних природоохоронних заходів;
- забезпечення екологічно обґрунтованого поводження з пестицидами та агрохімікатами;
- створення системи економічних стимулів виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції на основі технологій біологічного землеробства;
- підтримання сприятливого в екологічному відношенні довкілля, інфраструктури та умов для праці, відпочинку і фізичного розвитку сільського населення;
- виведення з користування малопродуктивних сільськогосподарських угідь, насамперед у регіонах з високою розораністю земель;
- розширення площі полезахисних лісосмуг;
- запровадження економічного стимулювання землевласників і землекористувачів щодо ведення екологічно збалансованої сільськогосподарської діяльності;
- зменшення надходження у довкілля відходів тваринництва через запровадження їх переробки та використання, в тому числі зменшення

забруднення поверхневих вод зворотними водами та поверхневим стоком з територій тваринницьких комплексів;

- ліквідування могильників худоби, які не відповідають вимогам чинного законодавства та застосовувати сучасні методи з переробки біовідходів тваринництва;

- забезпечення дотримання вимог біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин і тварин на підприємствах, в установах та організаціях агропромислового комплексу незалежно від їх підпорядкування і форми власності. Домагатися повної заборони використання ГМО та вирощування генетично модифікованих рослин;

- запровадження екологічно безпечних методів зрошення з метою зменшення рівня вторинного засолення ґрунтів;

- сприяти збереженню основних показників родючості та характеристик природного стану ґрунтів на меліорованих сільськогосподарських землях;

- оприлюднення результатів моніторингу сільськогосподарських підприємств щодо стану земельних ресурсів та впровадження екологічних стратегій на виробництві.

Ми пропонуємо систему економічних стимулів для впровадження еколого-орієнтованої стратегії розвитку підприємства, яка має включати основні аспекти його економічного мотивування:

1.Стимули конкурентні-переваги:

- 1) Екологічний імідж підприємства, що веде раціональне сільськогосподарське господарювання.

- 2) Оптимізація бізнес процесів підприємства сформована під впливом збалансування землекористування та охорони земель.

- 4)Потенціал впровадження інноваційних заходів для збалансування сільськогосподарського виробництва.

- 5) Стійкість до екологічних криз.

- 6) Запобігання деградації ґрунтів.

- 7) Збільшення сегменту ринку.

8) Вихід на нові ринки.

9) Позиціонування в екологічному рейтингу.

10) Можливість екологічного маркування, екологічної сертифікації тощо.

2.Стимули відповідальності:

1) дотримання законодавства в сфері агрогосподарювання, охорони земель та інших природоохоронних актів;

2) заборона діяльності у випадку порушення природоохоронного законодавства;

3) обмеження діяльності;

4)арешт;

5) вилучення;

6) відчуження;

7) розриви господарських договорів.

3.Стимули попередження:

1) екологічний контроль;

2)екологічна експертиза;

3)екологічна сертифікація;

4) екологічна інвентаризація;

5) державна агроекологічна оцінка земель;

6)екологічний паспорт підприємства;

7) перевірки;

8) рекламації;

9) ліцензування

Економічні важелі та стимули за характером впливу на сільгоспвиробника є позитивними: пільгове оподаткування, пільгове кредитування, встановлення надбавок до закупівельних цін на екологічно чисту продукцію (50–70 %), цільове державне фінансування природоохоронних робіт, придбання технічного обладнання за пільговими цінами, екологічне страхування. У разі випуску забрудненої продукції, погіршення фізико-хімічних, біотичних якостей сільськогосподарських угідь, забруднення водних

джерел неочищеними стоками тваринницьких ферм, порушенні правил збереження отрутохімікатів тощо до сільськогосподарських підприємств застосовуються стимули-відповідальності. Вони передбачають зниження цін на екологічно забруднену продукцію, штрафи, підвищення плати за землю, воду та інші засоби негативного впливу.

Необхідно зазначити, що вплив того чи іншого набору економічних важелів залежить від еколого-економічної специфіки діяльності сільськогосподарського підприємства. В Україні більш дієздатною сьогодні буде система фінансових стимулів-тисків, що обумовлено низьким рівнем екологічної свідомості керівників підприємств.

Прикладом прямих фінансових стимулів-конкурентних переваг може бути фінансування конкретних проектів сільськогосподарських підприємств, які запроваджують еколого-орієнтовану інвестиційну стратегію та збільшення радіусу довіри з боку держави чи інших зацікавлених сторін, які ми пропонуємо реалізовувати через: субсидії; дотації; пільгові позики, кредити; фінансування з екологічних фондів; доступу до екологічних грантів; необхідності ліцензування; фінансової підтримки екологічних проектів та ініціатив охорони земель. Непрямими фінансовими стимулами-конкурентними перевагами може бути стійкість сільськогосподарського перед фінансовими кризами та покращення фінансової стабільності, внаслідок запровадження еколого-орієнтованої стратегії господарювання.

Особливо важливим аспектом функціонування сільськогосподарського підприємства в ринкових умовах є підвищення його інвестиційної привабливості. Складовим елементом якої є свідчення екологічно відповідального сільськогосподарського виробництва. У світовій практиці банки та інші фінансові установи більш охоче інвестують кошти в підприємства які запроваджують «зелені технології». Фінансові показники діяльності екологічно орієнтованих банків та інших фінансових установ є майже однаковими порівняно з установами, що не звертають уваги при виборі об'єктів інвестиційної діяльності на їх екологічну діяльність. Однак, економічна

стабільність та конкурентоспроможність екологічно орієнтованих банків та інших фінансових установ значно вища.

Значне поширення екологічно відповідального інвестування та системи інвестиційних фільтрів, є свідченням спрацьовування у інвесторів механізму самозбереження і запровадження еколого-орієнтованої стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств.

Отже, на наш погляд доцільно розробити систему інвестиційних фільтрів та майбутньої стратегії інвестування з урахуванням стратегічної еколого-економічної результативності сільськогосподарського виробництва для інвесторів (див. рис.1), що вкладають кошти в українські сільськогосподарські підприємства.

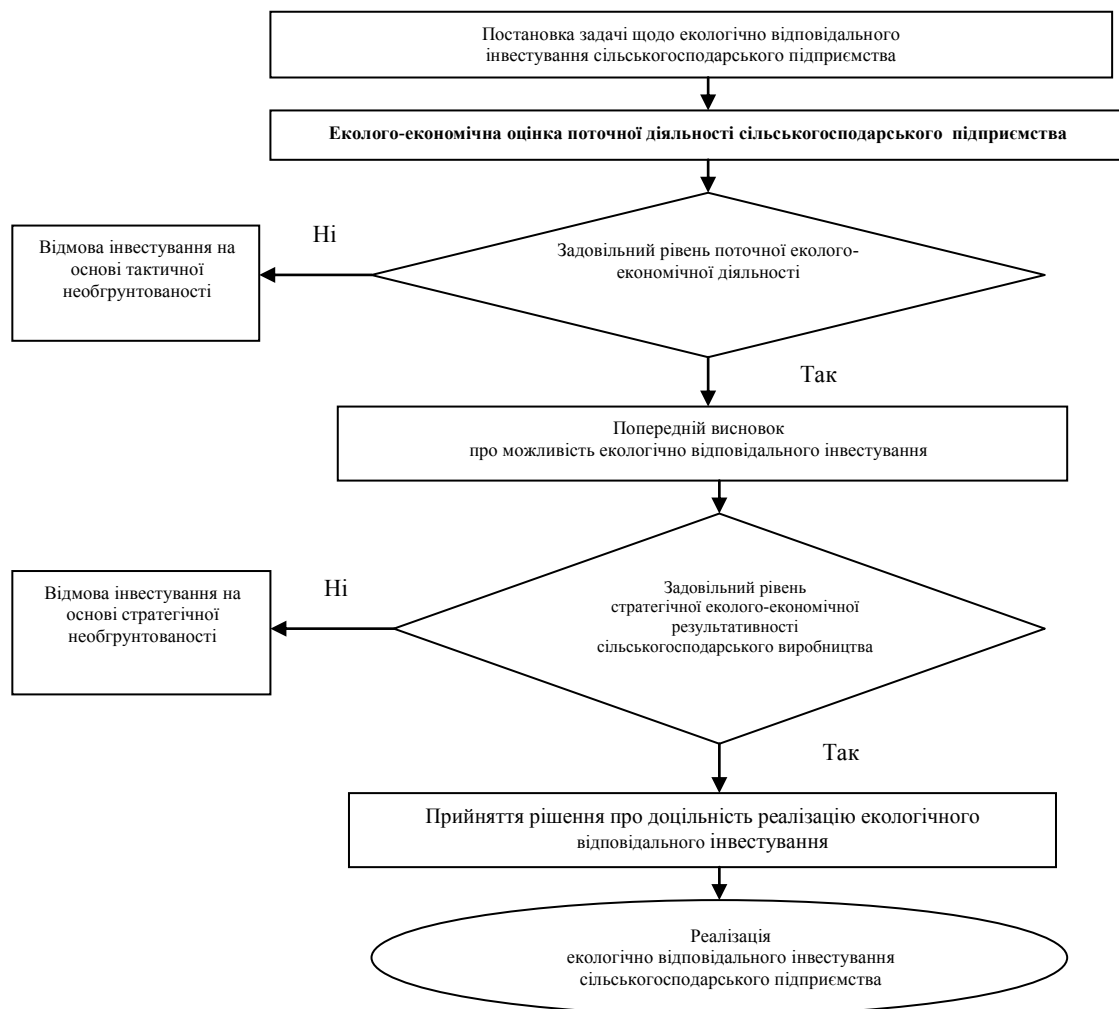

Рис.1. Блок-схема дії інвестиційного фільтра з урахуванням стратегічної еколого-економічної результативності сільськогосподарського виробництва.

Екологічно відповідальне інвестування це прийняття інвестиційного рішення, що враховує в межах традиційного фінансового аналізу екологічні аспекти функціонування об'єкту інвестування. В його основі є вивчення та виокремлення прийнятних об'єктів для інвестування, що задовольняють певним критеріям екологічної відповідальності. Такий механізм стимулювання впровадження еколого-орієнтованої стратегії розвитку підприємства в світовій практиці іноді зустрічається під назвою «екологічне просіювання» та використовується при побудові фондових індексів, рейтингів, потрібних систем результативності підприємства.

Проходження підприємством вищенаведеного інвестиційного фільтру може розцінюватися як отримання додаткової конкурентної переваги порівняно з іншими підприємствами.

Отже, еколого-економічна стратегія розвитку сільськогосподарських підприємств є одним з основних елементів системи екологічного управління. Вона покликана виявити екологічний потенціал сільськогосподарського підприємства, що включає переваги в галузі охорони навколишнього середовища, ресурсозбереження, забезпечення екологічної безпеки в конкуренції з іншими підприємствами, визначити на цій основі його довгострокові цілі і забезпечити їх реалізацію за допомогою застосування продуманої системи стимулів.

Література:

1. Березіна Л.М. Організаційно-економічні аспекти формування відносин підприємств АПК: монографія / Л.М. Березіна. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2012. – 280 с.
2. Лук'янихін В.О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком: монографія / В.О. Лук'янихін– Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. – 314с.

3. Мазлова Е.А. Практика экологического менеджмента для нефтегазовых предприятий / Е.А. Мазлова, С.В. Мещеряков— М.: ИД «НООСФЕРА», 2004. — 229 с.

4. Потравный И. М., Семенченко П. М. Формирование экологически ориентированной предпринимательской деятельности и оценка эффективности природоохранных мероприятий. — Мариуполь: Приазов. гос. техн. ун-т, 1999. — 83 с.

5. Трегобчук В.М. Про довгострокову стратегію сталого розвитку агропромислового розвитку / Трегобчук В.М., Пасхавер Б.Й., Юзефович А.Е. та ін. // Економіка АПК. — 2005. — №7. — С.3-11.